

YU ISSN 0027-8084
UKD 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXX/1—5

**БЕОГРАД
1995—1996**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXX (нова серија)

Св. 1-5 (1995-1996.)

САДРЖАЈ

С п о м е н и

Ђуро Даничић (Поводом 170. годишњице рођења) (ДРАГО ЂУПИЋ)

Прилози граматичкој и нормативној обради
српског језика

Недеклинабилне именице у српском језику (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	15
О употреби глагола <i>трепати</i> (СРЕТО ТАНАСИЋ)	44
Страни лексички елементи и ћирилично писмо (ЕГОН ФЕКЕТЕ)	53
Коса црта (/) као интерпункцијски знак (МИЛИЦА РАДОВИЋ-ТЕШИЋ)	63

Л е к с и к о л о г и ј а и л е к с и к а

Нормативност и лексичко нормирање у дескриптивној лексикогра- фији (СТАНА РИСТИЋ)	67
О структури и семантици деривата (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	76
Један експанзивни тип нових именичких сложеница (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	82
Значење придева са префиксом <i>не-</i> (ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ)	88
Новозабележена народна имена гљива (ИБРАХИМ ХАЏИЋ)	96

О п ш т а п и т а њ а к њ и ж е в н о г ј е з и к а

Стилистика на српском језичком подручју – кратак историјски преглед – (МИЛОСАВ Ж. ЧАРКИЋ)	109
„Београдски стил” — преломни период у развоју српског стан- дардног језика (ВЛАДО ЂУКАНОВИЋ)	122
О правописној норми у српској језичкој култури (МИТАР ПЕШИКАН)	133

Б и б л и о г р а ф и ј а

Садржај часописа чији је издавач (или суиздавач) Институт за срп- ски језик САНУ	149
Наш језик (књ. XXVI-XXX)	149
Јужнословенски филолог (књ. XXXI-LI)	156
Српски дијалектолошки зборник (књ. I-XLI)	180

Прилози граматичкој и нормативној обради српског језика

Мирослав Николић

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НЕДЕКЛИНАБИЛНЕ ИМЕНИЦЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Рад представља покушај да се направи инвентар недеклинабилних именица у српском језику, који би послужио као основа за даље допуне, ревизије и разматрања, као и за поређење с приликама у другим словенским језицима. Показано је, на великом броју примера, и како такве именице функционишу у језику, а дати су и коментари за поједине специфичне или спорне случајеве.

Уводне напомене

„Именице су п р о м е н љ и в е р е ч и [разред — М. Н.] које означавају неко биће, предмет, појам уопште, као скуп особина“ — стоји у једној од наших најновијих (и најбољих) школских граматика (Станојчић—Поповић 1995: 71). Као именским речима, њима су својствене категорије рода, броја и падежа (И. 70). „Грамматичка категорија падежа именица изражена је различитим н а с т а в ц и м а [разред — М. Н.] исте именице који означавају различите односе у које ступа у реченици“ (И. 72).¹ Међутим, ни ова, као ни многе друге граматике (уп., нпр., Алексић—Станић 1978), не помиње постојање именица с хомонимијом падежних форми одн. формалну неутралност њихову, не указује на случајеве у којима се категорија падежа у нашем језику не исказује на цитирани начин, разликом падежних форми, одн. наставцима за облик. Разлоге за то треба тражити пре свега у чињеници да таквих именица има врло мало, да су најчешће странага порекла, да су по правилу доста ретко у употреби или да су у питању лексеме које обично не спадају у књижевни језик (којим се граматике, поготову школске, превасходно баве). То показује и релативно скроман (мада, сигурно, непот-

¹ „Према књижевнојезичкој норми савременог српскохрватског језика све именице, без обзира на гласовни састав и порекло, имају облике деκлинације“ (Станковић 1986: 77).

пун) инвентар недеклинабилних именица у нашем језику који смо сачинили (претежно на основу савремених описних речника), а који заправо представља главни део овога рада. Тим инвентаром нису обухваћене оне именице чија је непроменљивост позиционо условљена, претежно у позицији првога члана синтагми и полусложеница. Међу њима највише је оних за ословљавање и титулисање типа *баба Стана* — *баба Стане*, *дон Кихот* — *дон Кихота*, *кир Јања* — *кир Јање*, *кнез Михаило* — *Кнез(-)Михаилова улица*, *кума Мица* — *кума Мице*, *мајстор Жика*, *Хајдук Вељко* — *Хајдук Вељку*, *чича Илија* — *чича Илији* и сл., као и скраћене форме попут *госн Милутин*, *фра Брне*, *фра Марко* (< фратар), *ча Вујо* (< чича) и сл. Не говоримо ни о примерима типа *пат* позиција, *шими* ципеле, *шмиргл-папир*, *шок-соба* и др., као ни о случајевима попут *у хотелу „Москва“*, *у области Марамуреш* и др. (в. Станковић 1986: 77 и даље). Не бавимо се ни специфичним приликама деκлинације скраћеница². У овом излагању осврнућемо се, понајвише, на структурно, „генетски“ непроменљиве именске речи, на оне које опозицију између падежа не исказују морфолошким средствима будући да немају одн. да не могу имати ни у једном од три рода, ни у једном од два броја и ни у једном од четрнаест српских падежа (седам једине и седам множине) ниједан други облик осим основног, лематског³, што значи да немају ни посебне морфеме за исказивање плуралности.

1. Доба и подне

У стручној литератури се као непроменљиве најчешће помињу им. ср. р. *доба* и *подне*, мада не увек заједно и не са истом оценом степена њихове непроменљивости. Поменућемо овде мишљења само неких граматичара, нормативиста и лексикографа и указати на два (помало заборављена) чланка у којима се о овим именицама посебно говори. Додаћемо и нешто примера из литературе које смо прикупили и забележили, а који показују колико су у праву они који ове именице сматрају недеκлинабилним. Истичемо, прво, као важну чињеницу да је им. *доба* и *подне* још Вук у своме Рјечнику (из 1818. и 1852) означио као индеклинабилне. И Маретић је тврдио да се им. *доба* „не склања“ (1963: 188), али је ипак напоменуо да је „склањају гдјекоји писци“, док је за другу им. наведено некатегорично: „не склања се понајвише ни ријеч *подне*“ (1963: 187). Маретић је, на истом месту, додао и да се им. *подне* деклинира „сасма ријетко“, и навео *око подна* из нар. песме. Нашао је за сходно да напомене и ово: „Облика *поднева*, *подневу* (ген. и дат.) нијесам нашао у употребљеној литератури“ (188). У новијој загребачкој Приручној граммати-

² Уп. из РМС: „Цџ-Кџ м непром. скраћ. Централни комитет (ЦК)“.

³ „Лема ... у лексикографији: ријеч или израз у рјечнику (која се описује), натукница, одредница“ (Симеон 1969, s. v.).

ци се такође каже да се „у хрватском књижевном језику не деклинирају ... именице *доба* и *подне*“ (ПГХКЈ 1979: 65). С друге стране, у енциклопедијском лексикону Српскохрватски језик (ЕЛ СХЈ 1972: 62) стоји да је „међу именицама индеклинабилна ... само именица *доба*“.⁴ У Белићевом пак Правопису само уз *подне* стоји „непром.“, додуше с додатком: „непр[авилно] о подну“ (Белић 1950: s. v.); и Правописни речник уз Правопис МС—МХ из 1960. има само *око подне, до подне, прелприје подне* и сл. С друге стране, у РМС се уз одредницу *подне* наводи ген. *поднева* („и ређе *подна*“), док се у новом Матичином правопису уз исте облике ген. додаје: „али најчешће непром.“ (ПСЈ МС 1993: 440).

Што се тиче прве од наведених им. (*доба*), подсећамо на то да је још 1951. г. објављен чланак у Нашем језику, у којем (у закључку) између осталог стоји и ово: „Именица *доба* или се осећа са својим основним значењем и тада се прилошки употребљава (у *то доба* за лок. и акуз.; *од то доба* такође је прилошки израз) и остаје непроменљива; или именица *доба* добија друга засебна значења која траже од писаца и другу промену, у овом случају — праву промену именица средњег рода бар у зависним падежима“ (Ковачевић 1951: 255). Позивајући са на овај рад и додајући сопствене примере, М. Стевановић напомиње како је „очевидно ... да се може говорити највише о ограничениости промене именице *доба*, али не никако и о њеној непроменљивости“ (Стевановић 1975: 214).⁵ У прилог овоме можемо додати и неколико наших примера из дела савремених српских аутора и превода на српски:

Гледа Чарапић своје бронзано лице и чуди се самоувереном *новом добу* (С. Велмар-Јанковић, Дорћол, Бгд 1983, 61). Подношљиви су они само у *првом добу* животном (Т. Ман, Исповести варалице Феликса Крула, Бгд 1988, 120; превоо Б. Петровић). Са њима [је био] и Радослав Давидовац ... први бодрошки слободни штампар ... којег ни карловачки, ни београдски, ни загребачки брзотисак нису у *тој добу*, па ни до данас можда, претекли (М. Јосић Вишњић, Одбрана и пропаст Бодрога, Бгд 1990, 33). Та славна печатња ... тек пред моју зrelu старост отела се *томе добу* у којем је цар још каплар био (И., 120). О предмету и *животном добу* лингвистике [наслов одељка] (Р. Бугарски, Језик и лингвистика, Бгд 1972, 273).

Док је им. *доба* у великој Стевановићевој граматици посвећено готово три стране (212—214), *подне* се, ако смо добро видели, уопште не помиње, а на нерелугарности у њеној промени не указују, изгледа, ни друге две консултоване савремене београдске граматике

⁴ Занимљиво је да су оба ова приручника објављена много година после чланка С. Ковачевић (1951) и Б. Милановића (1954) у којима је наведен велики број примера из језика књижевности деклинабилних и индеклинабилних форми именице *доба* и деклинабилних форми им. *подне*.

⁵ Прво издање Стевановићевог I књиге (Савремени српскохрватски језик I) било је објављено пре ЕЛ СХЈ (1972) и загребачке ПГХКЈ (1979).

(Алексић—Станић из 1978. и Станојчић—Поповић из 1995), као ни цитирани ЕЛ СХЈ из 1972. Аутори ових приручника сигурно су били упознати с чланком Б. Милановића објављеним у часопису Наш језик 1954. г., из којег се види како ова именица у неким синтаксичким позицијама (у синтагмама *предлог + атрибут + подне, атрибут + подне* или самостално употребљена) не само да може него мора бити променљива. То важи и за сложенице типа *по(сле)подне*, с тим што се оне употребљавају и у конструкцији с другом именицом. Као доказ (одн. као додаток Милановићевим доказима) наводимо само део забележених примера из наше савремене књижевности (одн. из савремених превода):

Тога поднева ... ја нисам вршио дужност (М. Селимовић, Дервиш и смрт, Сарајево 1980, 82). [Познанство је отпочело] оног поднева када су момци са силоса ... затражили да Раде склони у вилу осредњи цак (П. Угринов, Фасцинације, Бгд 1976, 268). Претходног поподнева ... страшно [је] жудео да се утисне међ Тетка-Надине ноге (Б. Ивков, Језа, Бгд 1983, 43). Током поподнева ... Уја нигде није успео да позајми пара (И., 70). Тога поподнева Хасан је навратио у текију (М. Селимовић, Дервиш и смрт, Сарајево 1973, 159). Тог поподнева било је прилично пусто у парку (Б. Пекић, Ходочашће Арсенија Његована, Бгд 1970, 170). Били су први сати поподнева (С. Велмар-Јанковић, Дорћол, Бгд 1983, 46). — Дан се већ био примакао подневу (Т. Ман, Исповести варалице Феликса Крула, Бгд 1988, 91; превео Б. Петровић). — Једра клону ... при летњеи подневу (В. Петровић, Времена и догађаји, Н. Сад 1954. 97). Бељаковић живи на једном вису где се небеса, у сваком подневу ... спуштају у његов дом (К. Илић, Расковник 25, 90).⁶

У грађи за Речник САНУ нашли смо, међутим, и једно одступање од изнетог правила, у примеру за који се не би могло рећи да је уобичајен:

И поноћ живота не мање је оригинална и интересантна од његовог подне (Н. Велимировић, Религија Његошева, Бгд 1911, 50).

Сасвим су пак (биле) обичне локативне конструкције настале комбинацијом прил. *пд* и именице *подне* (уп. у *по дана, у по ноћи*):

Новљанин ... у Шапцу убије у по подне тамнавскога кнеза (Вук, Први и други српски устанак, Бгд 1947, 50). У пд подне мрачну манастирску цркву чудновато осветљавају свеће и кандила (М. Ђ. Милићевић, Зимње вечери, Бгд 1879, 46). Ја узнем моју фамилију ... у по подне

⁶ „Реч *подне* и од ње сложена *поподне* имају обично карактер именица [?!]: провешћу једно *поподне* код тебе; доћи ћу *око подне* и сл., али остају увек у књижевном језику непромењиве: *од подне, на подне, пред подне* и сл. Променљивост ових речи: *поднева, подневу, поподнева* итд. покрајинског је порекла, и ти облици не иду у књижевни језик“ (Наш језик VII, Београд 1940, 282). Овако је (непотписани) аутор једне „језичке поуке“ објаснио зашто је уместо „Случај ме нанио *једног поподнева* на жељезничку станицу“ гробало казати: „Случај ме нанио *једно поподне* на жељезничку станицу“. Превидљајући разлику између синтагми типа *око подне* и оних типа *једног поподнева* и занемарујући постојање падежне синонимије, он истовремено (мада несвесно) сугерише да се не може рећи ни *Дошао је једне вечери*, већ обавезно: *Дошао је једно вече*.

(Ј. Живановић, Неколико примечанија ..., Бгд 1890, 52). ... Па да можеш у *по подне* прегонити чамац где ти срцу годи (М. П. Шапчанин, Целокупна дела, III, Бгд, 373).

С друге стране, Милановић каже да „именица *подне* нема промену по падежима кад је у свом основном значењу и у непосредном додиру с предлозима ... Тачније речено, она се тада данас готово не мења“ (104). Мада аутор за то не наводи ниједну потврду, овако формулисана констатација у основи је тачна. Њој би у прилог ишли и наши примери:

Пожурим ли, стићи ћу те *до подне* (А. Вучо, Омаме, Бгд 1973, 201). Већ *до подне* читаво село сазнало је однекуд шта се прошле вечери догодило (Б. Ћопић, Глуви барут, Бгд 1964, 88). Он би ... *до подне* брао Милени умируће листове (Д. Ћосић, Отпадник, Бгд 1990, 257). Гракће храст, / гуче / буква у којој ће *до подне* бити поноћ (Јб. Симовић, Видик на две воде, 53). Сутрадан смо скоро *до подне* узалуд разгртали земљу (М. Јосић Вишњић, Одбрана и пропаст Бодрога, Бгд 1990, 270). Сутрадан је устао *иза подне* (И. Андрић, Панорама, Бгд 1958, 20). Тако *од подне* до поноћи (Б. В. Радичевић, Грубићи и нежнићи, Бгд 1968, 184). *Око подне* би наишла талијанска колона из Подгорице (М. Лалић, Свадба, Бгд 1962, 12). *Око подне* ... Господар Јован је увек помало увређен (С. Велмар-Јанковић, Дорћол, Бгд 1983, 33). *Око подне* појави се колона (М. Савић, Ујак наше вароши, Бгд 1977, 58). *После подне* Лидија је ... навалила да оду до Меритона (Ц. Остен, Гордост и предрасуда, Бгд 1953, 264; превела Д. С. Јанковић). Ја бих желео да ... дођете *после подне* у идућу недељу (Ф. 392). *Послије подне* зашибаше ријетке и крупне капи кише по крову (Х. Хумо, Грозданин кикот, Сарајево 1958, 13). Рано *после подне* чуо сам гужву у ходнику (А. Исаковић, Папрат и ватра, Бгд 1978, 10). Одмах се одлучило да наша установа ... већ сутра *после подне* посети кита (Е. Кош у Антологији савремене српске сатире М. Егерића, Н. Сад 1987, 66). Нека дође кад може; *пре подне*, увече, ноћу (О. Давичо, Песма, Бгд 1974, 204). Он је *пре подне* обавио све оно што је наумио (П. Угринов, Копно, Бгд 1959, 42). — Поворка дјеце ... вратила се *о подне* у мјесто (В. Десница, Пролјећа Ивана Галеба, Бгд 1960, 98).⁷

Као што показују и следећи примери из наше новије литературе, Милановићева допуна да се у наведеној позицији ова им. „данас готово не мења“ показује се као оправдано ублажавање првобитне катогирчне тврдње:

⁷ Овакви су примери чести и у нашој старијој литератури:

До подне Алија, *од подне* Илија (Вук, Српске народне пословице, Бгд 1900, 84). Ухвати се с њим попојаске, па се понеси љетни дан *до подне* (Вук, Српске народне приповијетке, Беч 1853, 58). Тога дана *иза подне* застуди (Матавуљ, Ускок, Бгд 1902; 14). *Из подне* у српској биљешевској школи бијаше врло много људи (Огаџбина, 1913. г., 7/2). — Ништа Ружа на ту материну утјеху, али *о подне* није јој се рачило јести (Б. Будисављевић, Из старог завичаја, Н. Сад 1914, 145). Гледао [сам]... сат са ... чудним казаљкама, које су показивале равно један и четврт *о подне* (П. Петровић Пеција, Причс, Згб. 1911, 43). Уп. и у астрономском значењу: Сунце је било *иза подне* превалило (Невесински, Горштакиње, Бгд 1906, 124).

Овај би ... да крене *око поднева* (Б. Пекић, Златно руно, VI, Бгд 1986, 240). *Прије поднева* сам га поново потражио (М. Селимовић, Дервиш и смрт, Сарајево 1980, 290). Падала је на Аргонауте као освежавајућа кишица, угодна у *подневу* које постајаше све жарче (Б. Пекић, Златно руно, VII, Бгд 1986, 299).

У прегледаној грађи нису нађени одговарајући облици множине из дела српских аутора. Уместо њих, засведочени су облици м. рода типа *подневи* (аналогно нестандардној множини им. *дан* — *дневи*):

Овде на Сени постоје румена свитања, сјајни *подневи*, и дубоке и светле вечери (Ј. Дучић, Сабрана дела, V, Бгд 1929, 91). Он је сликао ... *подневне* усијане (Р. Николић, Са сунчаних обала, Бгд — Земун 1927, 102).

У вези с овом именицом посебно је, с обзиром на оно што стоји у ПГХКЈ 1979, занимљива Милановићева констатација да падежне облике по типу *подне* — *поднева* „употребљавају већином хрватски писци и уопште писци из западних и северозападних крајева наше језичке територије“, и то „и кад је [им. *подне*] с предлозима и кад је без предлога“ (стр. 97).⁸ Томе у прилог иду и ови примери из хрв. књижевности и превода:

а) (б е з п р е д л о г а или с предлогом раздвојеним од им. атрибутум) Овог пута не упија ме у се ... ни душа јесење шуме, ни огњен удисај љетног *поднева* (В. Назор, Новеле, Згб. 1946, 507). Радост *поднева* рујним ружама / по стенама ћелије хладне крвави рише пламен (Г. Крклец, Сребрна цеста, Згб. 1921, 37). *Поднево*м срећу им желе (И., 72). — Чудно је, како је камен издржао ... толика сунчана љетна *поднева* (С. Батушић, Пејзажи и ведуте, Згб. 1959, 256). *Поподнева* су иста, у сунцу и без сунца, на којем старом прагу испод сводова (С. Новак, Новеле, Бгд. 1963, 105). Сликлар налази ... дивоту крша ... живе смрти, бродолома душе у сплину подневних, до свирепости пластичних сунчаних *поднева* (А. Г. Матош, Наши људи и крајеви, Згб. 1910, 66). Ми ти сад враћамо / *Поднева* пламних цјелове (В. Назор, Нове пјесме, Згб. 1930, 65). Слушају / под сунцем љетним шутњу дугих *поднева* (И., Етерика, Згб. 1947, 224). Опет даље други сивкастољубичасти облаци друге климе, других далеких *поднева* (В. Калеб, Новеле, Бгд 1947, 114). Тако сам у *тим недјељним поподневима* волио глас *badesse madre* Антоније (С. Новак, Новеле, Бгд 1963, 10).

б) (с п р е д л о з и м а) *До поднева* одлазимо (В. Калеб, Бијели камен, Згб. 1954, 196). Одмах *из поднева* били смо већ у Валоском (В. Јагић, Списи мојега живота, II, Бгд 1934, 17). Тек *из поднева* дотрчаше побусаном врелу (Д. Шимуновић, Са Крке и Цетине, Бгд 1930, 14). *Од поднева* ни живу душу нисам састала (М. Матић, Република 1959, 11—12/1). Нена је ... нешто *прије поднева* позвала ликвидатура (С. Батушић, На драгом трагу, Згб. 1932, 116). Дан се већ дизао *према подневу* (W. St.

⁸ Брозовић (1976: 10) наводи међу пет типова именица ср. рода с крњењем основе и тип *-е*, ген. јл. *-ев-а*, ном.-ак.-вок. мн. *-ев-а*, с напоменом да га представља „само *подне*, и сложено *поподне*, *доподне*“.

Reymont, Сељаци, I, Згб. 1951, 50; превео Ј. Бенеших). *О подневу* за неколико дана корацаше господин Јанковић лаке ноге (А. Шеноа, Сабране приповијести, VI, Згб. 1900, 229). *О подневу* је киша изненада пала (А. Б. Шимић, Сабрана дјела, I, Згб. 1960, 250).⁹

За писце из других средина, код којих је парадигма *подне-поднева* слабо заступљена или изостаје, битна је разлика између две навсдене групе примера (оних под *а* и оних под *б*). У другој групи, наиме, на располагању им је непром. облик *подне*, којим без сметње замењују променљиве облике. У првој пак групи таква замена није могућна, те је и за њих стандардни образац исти онај који у великом броју потврђују западни писци.

Осим промене по типу неједнакосложних им. ср. рода, раније је била честа, нарочито код аутора „из југозападних крајева“ (из Црне Горе и Херцеговине), деклинација по типу *поље-поља*. Та деклинација није била сасвим страна ни писцима из других подручја, нпр. онима из Паноније (уп. Милановић 1954: 102). Чак се и код млађих писаца може прочитати: *Око подна* примећујемо да Ујина смрт и даље буја (Б. Ивков, Језа, Бгд 1983, 11). Коначно, та промена није била потпуно непозната ни хрватским књижевницима:

Сиђеш ли у зденац за *светлог подна* ... / видјет ћеш небеска поља златна и плодна (Лј. Wiesner, Пјесме, Згб. 1943, 50). И ко *усред подна* / Сунце Слободе разби све ми сјене (И. Горан Ковачић, Јама, Згб. 1947, 39).¹⁰

Наводимо и неке плуралске форме, које показују потпуну уклопљеност им. *подне* у деклинацијски тип *поље-поља*:

Дани се не помичу. / *Подна* су празна као празне очне дупље (Ч. Миндеровић, Уска улица, Бгд 1945, 53). На твоја поља пала је суша, / жуте пјеге сунца трну *поднима* (Ј. Ђоновић, Горски токови, Бгд 1947, 93). — Кад се, понекад, у *широка летња поподна* ... окупимо у Цукеровој

⁹ Истине ради, треба рећи да ни код хрватских писаца није ретко недеклинабилно *подне*. Тачније речено, оно је у савременој хрв. књижевности знатно чешће, али није, као што смо видели, једино. Уп: Сунце се је попело *до подне* (Л. Ботић, Дјела, Згб. 1949, 122). Ја сам их гледао, кад су се *иза подне* заједно враћали из поља (М. Јуркић, Из Завршја, Згб. 1917, 14). Једног врелог дана, *око подне* ... попело се троје дјече (А. Вулетић, Дрво с паклених врата, Н. Сад 1963, 9). Ако се макне, то је као *послије подне* к миси (В. Цар Емин, Данунцијада, Згб. 1946, 17—18). А *послије подне* нисам га ни видио (П. Шегедин, Црни смијешак, Згб. 1969, 76). Докотрљасмо се ... у Птују, где остадосмо *преко подне* (В. Јагић, Спомени мојега живота I, 24). — Како овдје сјео сам *о подне* ... (М. Огризовић, Хасанагиница, Згб. 1909, 155). Кад је звонар Мишко звонио јуче *о подне*, пребио се бат (Коприве, 1913. г., 1/4). Онај ништавац је зацијело ухватио згоду данас *о подне* (Ф. Киш-Хорват, Насмијани удеси, Згб. 1918, 161). И тако је седам наших домобрана напајало ... *о подне* ... своју кравницу (Крлежа, Књижевна република, 1923. г., 2/61). *Морамо о подне* отпутовати кочијом (Charls Dickens, Posmrtni spisi Pickwickova kluba, I, Згб. 1953, 260; превео С. Креших).

¹⁰ „Проширене падежне облике ... *подне* — *поднева* ... употребљавају већином хрватски писци и уопште писци из западних и северозападних крајева наше језичке територије. Немам ниједнога писца који је отуда а код којег промена ове именице не би гласила тако“ (Милановић 1954: 97).

авлији ... нехотице заборавим све своје малочашње молитве и завете (Б. Ивков, Језа, Бгд 1983, 42).¹¹

Но, и поред свега поменутог и наведеног, овакве облике наша граматичка норма никада није (била) прихватила, што значи да је деklinација типа *подне-подна* супстандардна и најчешће регионално маркирана. За наше излагање то, међутим, није битно. Битна је само чињеница да је деklinабилност им. *подне* у неким синтаксичким позицијама могућа (али у њима не само да није обавезна, већ је врло ретка), док је у другима редовна.

То, практично, значи да им. *доба* и *подне* не спадају, упркос тврдњама неких граматичара, међу (апсолутно) непроменљиве именице у нашем језику. Као главни разлог за факултативни или позиционо условљени изостанак посебних деklinационих форми код ових именица најчешће се помиње значење¹². Мада семантички момент не треба никако занемарити, он сигурно није могао бити пресудан (или не бар једини); постоје и многе друге именице које се често употребљавају „у прилошком значењу“ (нпр. *јутро* или *вече*, да останемо при називима за делове дана) па нису индеклинабилне. Чини се да су важнија морфолошка својства ових двеју именица (на што се такође, и у цитираним радовима, указује). За *доба* је битно да је то једина именица средњег рода с наставком *-а* у ном.¹³ За *подне* је пак важно да је сложеница с обликом именице *м у ш к о г* рода у основи (некадашње *дан-дне*; уп. о *Петрову дне* и сл.). Осим тога, то је једина наша им. средњег рода с *-е* у ном. којем не претходи палатал (уп. *грање, поље* и сл. : *село*), одн. једина у којој није било јотовања.

2. Именице које то нису

Међу оне који понављају причу о непроменљивости им. *доба* и *подне* можемо убројати и Р. Симеона (1969: I/916), с тим што он, уз њих, наводи и *пд* (*пол*) одн. *пола* и *пуг*. Нема никакве сумње да су, у примерима које Симеон наводи, те речи недеklinабилне, питање је само да ли су и именице. Граматике се обично нису тиме бавиле, осим, колико смо могли запазити, Маретића, који у одељку „Додаци деklinацији именица“ каже: „Ријеч *пд* је некад гласила *пол* и б и л а ј е [разред — М.Н.] именица мушкога и женскога

¹¹ Занимљиво је да Ивков има, у истом роману, обе деklinације: *око подна* одн. у *широка летња поподна* и *претходног поподнева* одн. *током поподнева*.

¹² Уп.: „Именица *доба* или се осећа са својим основним значењем и тада се прилошки употребљава ... и остаје непроменљива; или ... добија друга засебна значења која траже ... праву промену“ (Ковачевић 1951: 255). „Именица *подне* нема промену по падежима кад је у свом основном значењу и у непосредном додиру с предлозима“ (Милановић 1954: 104).

¹³ Ово *-а* се у неким народним говорима перципира као наставак им. женског рода или, чешће, као наставак ном. мн. им. ср. рода, па се *доба* понаша као *plurale tantum*.

рода ... Ријеч [!] *пџла* (тј. половина) може се склањати, али се не мора, нпр. *коса му је до земљице црне, полу стере, полом се покрива ... па он сједе пити мрко вино, пола пије, пола Шарцу даје*“ (1963: 187). Аутори Речника МС раздвојили су, по нашем мишљењу потпуно оправдано, као посебне одреднице: *пџла*¹ (регуларно деклинабилна им. ж. рода) и *пџла*² (‘прилог за количину’). У томе је речнику, међутим, избегнуто изјашњавање о томе које је врсте речи *по(л)*, па уместо ознаке „м“, „ж“ или „с“ стоји: „пџ (у именичкој служби) непром. *пола, половина*“ (нпр. *госпођица и по, у по гласа*). За *пуг* и *пуга* поново је употребљена спасоносна формулација „у ... служби“, али овога пута „у прилошкој“. Из њих се ипак може закључити да *пџ* и *н* и *ј* е именица (јер зашто би нешто било у служби именице ако је већ именица), док би то *пуг* одн. *пуга* у примерима типа *задњи пџт, овога пџта, два пџта, пет пџта*, па чак и у *трипџт* могло бити! Неких разлога за њихово различито третирање заиста има. Прва од њих има „именичку службу“, али нема нека од основних својстава именица — род и број, нити уз њу може стајати било какав атрибут. Друга, опет, има „прилошку службу“, али има назнаке рода и броја (нпр. *задњи пџт, десет пџта*).

За разлику од претходних речи, код назива фонема (одн. гласова) и слова (одн. графема) не постоји т а к в а (али не и никаква) дефектност; уп., нпр.: На корицама књиге налази се велико *стилизовано М*. Изговара *отворено е*. Отуда у Речнику САНУ стоји нпр. уз *л* (Л) скраћеница *с* (= средњи род) и дефиниције значења као и за друге, тј. за ‘праве’ именице: ‘алвеоларни сонант’; ‘слово којим се обележава тај глас’: ‘скраћеница за литар’ и др.¹⁴ Тако су, као именичке одреднице, обрађени и *а, б, в, г, д, ђ, ж, и, ј, н, с* тим што је уз њих додат квалификатив ‘непром(енљиво)’. То је, заправо, једина суштинска разлика између ових и огромне већине других именичких одредница у овом речнику. Међутим, у РМС, и поред дефиниција аналогних онима уз ‘праве’ именице, ни уз један од назива српских фонема и ћириличких слова не стоји ни ознака рода, нити било какав други квалификатив, што би могло да значи да их његови аутори не сматрају именицама (или да су одбили да се о томе изјасне). Мада се такав поступак (без именичке ознаке рода, али с именичким дефиницијама) да лако објаснити, не може се рећи да је уобичајен, за разлику од обраде ових ‘речи’ у Речнику САНУ, примењене и у речницима неких других језика¹⁵. Пођемо ли (и) од тога, можемо међу непроменљиве именице у српском језику убројати и називе фонема (одн.

¹⁴ Тако је у Речнику САНУ до сада поступљено у већини, али не у свим случајевима, тј. код *з* (З), *к* (К) и *м* (М) изостаје ознака *с*, па је самим тим отпала и потреба за квалификативом *непром(енљиво)*.

¹⁵ Уп., нпр., С. И. Ожегов, *Словарь русского языка*, Москва 1977; *The Penguin English Dictionary*, 1985; *Webster's New Collegiate Dictionary*, 1977.

гласова) тога језика и слова којим се представљају те фонеме (одн. ти гласови): *a, б, в, г, д, ђ, е, ж, з, и, ј, к, л, љ, м, н, њ, о, п, р, с, т, ћ, у, ф, х, ц, ч, џ, ш*. Сходно томе, оправдано је третирати као именице и имена слова других азбука, нпр.:

наша латиничка: *a, be, ce, че, це, de, dže, де, e, ef, ge, ha, i, j, ka, el, elj, et, en, enj, o, pe, er, es, еш, te, u, ve, ze, же*;¹⁶

грчка: *кси, ми, ни, пи*¹⁷, *пси, ро, тау, фи, хи*;

глагољска и стара ћирилска: *буки, вједи, јери, рци* (слово „р“), *шта*.

Уколико се у речницима наводе ови називи, уз њих такође стоји ознака рода и одговарајуће дефиниције, чиме се број непроменљивих „именица“ у нашем језику вишеструко увећава¹⁸; уп. *дуго* (*кратко, отворено, затворено*) *е*, *високо це*, *некадашње(га) јери*.

Напомињемо да међу називима за нека староћирилска и грчка слова има доста оних који имају и именичке деклинационе карактеристике, нпр. *ижица, јат, јер, јус* ... одн. *алфа, бета, гама, делта, ипсилон, тхета, фита* ... С друге стране, непроменљиви су називи за тонове солмизације: *до, ре, ми, фа, со, ла, си*, у нашем језику опет средњег рода. Истога су рода у Речнику САНУ називи за тонове повишене за пола степена *гис* и *дис* (изостало је *амс* и *емс*), док уз *фис* и *цис* у РМС стоји ознака 'м(мушки род), непром(енљиво)' (изостало је *амс*, *емс*, *гис* и *дис*). Ни у једном од ова два речника не наводе се називи за тонове снижене за пола степена типа *гес*, *дес*, који су такође индеклинабилни, као и већ егзотично, мада у музикошкој литератури засведочено *десес* и сл.¹⁹

¹⁶ Према загребачкој Приручној граматици ово би била само имена латиничких с л о в а, док се гласови (и фонеме) „називају: *a, бə, сə* ...“ (ПГХКЈ 1979: 29).

¹⁷ То је, као што се добро зна, не само име слова него и назив за број. У РМС стоји: *πй* им. непром. мат. 'број којим се изражава однос између обима круга и његова дијаметра (према имену грчког слова π)'. Занимљиво је да није наведен род ове 'им(енице)', свакако средњи.

¹⁸ Међутим, Клаић (1955—56: 53) сматра да је „деклинација и акцентуација“ једнословних именица странага порекла на *-е*, *-и* и *-у* „сигурно добро примјенљива у поступку с именима појединих гласова: *а*, ген. *да*, пл. *довн*, *бѣ*, ген. *бѣа*, пл. *бѣови* и т. д.“

¹⁹ Наведена разлика у ознаци рода уз одреднице типа *дис* можда потиче отуда што су оне у РМС (који је делом и Речник Матице хрватске) вероватно обрађене у Загребу, а оне у РСАНУ резултат су рада београдских лексикографа. Мушки род је, иначе, мотивисан родом им. *тон* (уп. у РМС: *цис* м муз. *тон* „*це*“ *повишен за половину тона*).

Сви ови називи у речницима се с разлогом узимају као маргинална лексика, која тражи и доста времена и простора за поуздано утврђивање граматичких одлика, као што су деклинабилност или недеклинабилност, припадност одређеној категорији речи, мушки или средњи род и др. Што се њиховог рода тиче, чини се, на основу површних сазнања, да је мушки род у наведеним случајевима обичнији у хрватском него у српском узусу, у којем такође има колебања. Тако се нпр. у београдској филолошкој средини обично говори и пише *танко* и *дебело јер*, али *мали* и *велики јус*.

Упркос наводима из тако ауторитативних речника (РМС и, поготову, РСАНУ), тешко да би неко називе типа *л, ел, ла, пи, јери* и сл. навео као именице, макар био и језички стручњак²⁰. То, у мањој мери ипак, важи и за случајеве (који су заправо примарно прилошки, а тек секундарно прид. непром. и именица) попут ликова (латинске основе) *пер-си* ('говорење некоме Ви') и *пер-ту* ('говорење некоме ти'), који се у РМС такође наводе као непром. им. ср. рода; у њима реч није аутохтона именица, али се употребљава (одн. може употебити) у именичкој служби. Као пример потпуне обраде навешћемо из Речника САНУ, прво, *бау-бау*, што је обрађено у посебној одредници као узвик, и *баубау*, што је наведено као непроменљива им. м. рода у значењу 'баук'. С друге стране, дата је само једна одредница речи *вау*, која је граматички квалификована као ономатопејски узвик и тако прво дефинисана ('в. ав'), а потом, под бројем 2, наведена њена „им(еничка) служба“, род (м), квалификација „непром.“ и две семе: 'пас, куца (у децјем говору)' и 'баук'. Овако се најчешће поступало и у другим сличним случајевима, не само код узвика (в. *јао, куку* и др.) него и, нпр., код ознака темпа у музици типа *анданте*: „прил. ... 1. 'умерено, полако'. 2. (у именичкој служби) м и с 'музички комад или став умерено лаганог темпа'.“²¹

Све ово, као и чињеница да субјекатску (а често и објекатску) функцију могу имати практично све врсте речи²², помало релативизује одн. доводи у питање класичну строгу поделу речи на врсте²³ и као да нас ослобађа потребе навођења речи које припадају овим 'прелазним' моделима. Не можемо, међутим, да не приметимо како и међу речима које примарно нису именице, него су само 'у именичкој служби', убедљиво преовлађују оне деклинабилне (уп. у Речнику САНУ одреднице *један, млад, матор, мој, наш...*). У таквим је случајевима индеклинабилност само нешто чешћа

²⁰ Јасно је и зашто их најчешће нема ни у одељцима о именицама наших граматика и сл. приручника. Уп., ипак, код Маретића: ... Имена се слова, дакако, не склањају: ова разлика у изговарању Ћ. В. пис. 6“ (1963: 187)

²¹ Из овога произилази да је *анданте*, кад је „у именичкој служби“, деклинабилна реч у нашем језику. Клаић (1955—56: 75) каже да ћемо „музички појам *анданте* ... деклинирати: *анданте, андантеа, андантеу*, пл. *андантеи, андантеа* и т. д.“. У његовом речнику страних речи (Клаић 1974) *анданте* се такође 'склања' кад значи 'полагани музички ставак' (с тим што сада на истом слогу уместо краткоузлазног акцента стоји краткосилазни). Чини нам се да би за ово било врло тешко наћи стварне потврде.

²² Уп., на пример: Нисам био убеђен да је политички корисно извршити атентат на краља Александра, али сам сарађивао *са другом Једанаест* (Д. Ћосић, Отпадник, Бгд. 1990, 243). Проломило се *одлучно не!* Чуло се *потмуло туп-туп*. Ови примери само показују да и рече одн. узвици (за које су већ претходно наведене неке потврде) могу имати субјекатску функцију, као што могу и остале неименске врсте речи (в. Стевановић 1974: 31-32).

²³ О чему је опширно и убедљиво писао још Белић у својим Лингвистичким испитивањима (в. Белић 1958, стр. 89—91 и др.).

него иначе, али нема сумње да и ту представља велику граматичку аномалију.

3. Апелативне туђице и апелативна лексика у „цитатној функцији“²⁴

Међу 'правим' апелативним именица врло је мало недеклинабилних (тим пре што су, као што смо видели, *доба* и *подне* то само факултативно или условно) и готово све су несрпског (одн. уопште несловенског) порекла. Пронашли смо, ипак, код Вука одн. у РСАНУ императивну сложеницу *врстѐлези* (врс-те-лези, тј. врзи те лези) 'шаљиво име за измишљен празник (дан у који се не ради)²⁵, које у Злакуси код Пожеге гласи *вртѐлези* (РСАНУ). У Хрвата је (или бар код хрватских писаца) изгледа обична сложеница *нишкористи* (дијал. *ниш*[x] + ген. им. *корист*) ('особа која није ни од какве користи; залудна, беспослена, докона особа; пропалица').²⁶

Од осталих словенских именица можемо навести још само „застарело“ *аз-буки* ('азбука') и рускословенско одн. црквенословенско *вјерују* (*верују*) ('молитва у којој су укратко изложена основна начела хришћанске вере'; 'начела уопште, уверење'). Обе ове именице средњег рода потпуно одударају од типичног модела српског језика у којем се „основа номинатива углавном ... завршава на сугласник“ и у којем се „номинатив јд. ... може завршавати само на три од пет вокала, тј. на: *o, e, a*, који су увек кратки“ (Фекете 1971: 251). Тај услов не испуњава ни недеклинабилна им. м. мушког рода *деци* (што је заправо скраћеница од лат.-грч. децилитар)²⁷. Овима

²⁴ „Под цитатном се функцијом подразумева овдје могућност упорабе некога језичног средства — који се иначе активно не употребљава — бар када се наводе имена подријетлом из других средина“ (Брозовић 1976: 44). У овом раду се то односи не само на имена (в. следећи одељак) него и на „навођење“ неких апелатива „из других средина“, нпр. *леди, мадам* и сл.

²⁵ Етимологија и дефиниције значења преузимање су најчешће из РСАНУ или РМС.

²⁶ Уп.:

Нису хтјели да се замјере начелнику. Може им требати, макар и јесте „*нишкористи* и *жалибоже*“, како се то говорило у четири ока (С. Колар, Или јесмо или нисмо, Згб. 1933, 181). Стари је био исто таква блуна као што су му и синови. Сви скупа заједно, *ниш користи!* (М. Крлежа, Излет у Русију, Згб. 1926, 92). Зна се каткад јаче наљутити на оне двије тетице ... оне двије *нишкористи* (М. Шеноа, Дијалози и драмолети, Згб. 1914, 25). Тако је и с тим Рајковићем. Битанга, *нишкористи* — и како га још нису све називали (В. Цар Емин, Иза плиме, Згб. 1913, 162). Нека Вид Кисел пази ... те спречи да би на аустријску страну долазиле сличне непријатељске *нишкористи* (Ј. Мал, Ускочке сеобе ..., Српски етнографски зборник. XXX, Љубљана 1924, 72).

²⁷ Према једном тумачењу, „највероватније је да је њена [им. *деци*] непроменљивост поникла у синтагми са именицама чију одређеност у количини означава (на пример *деци вина*). Овакви случајеви, као што је познато, нису усамљени. Има и других именица које у тој функцији губе парадигму [,] тј. онда кад се и значење своди на означавање количине (исп. *са месец дана рада, са литар воде* и сл.) (Игњатовић 1963: 211). Овоме би тумачењу могла ићи у прилог и чињеница да је огромна већина име-

бисмо могли додати јапанске речи мушког рода *оригами* ('уметност прављења фигурица од хартије') и *хаику* ('врста кратке песме од три стиха са по 5, 7 и 5 слогова').²⁸ Оријенталнога су порекла *ефенди* (ефендија — 'међу муслиманима, титула за учене људе; господин, господар'), *гази* (газија — 'херој, ратни јунак'), *хаџи* (хаџија — 'онај који је ишао на хаџилук') и *чорбаџи* (чорбаџија — 'газда'), које се у тој форми употребљавају готово увек несамоствално, у некој врсти блокиране синтагме типа: *ефенди Мига*, *гази Осман*, *хаџи Ђера* одн. *чорбаџи Замфир*, што је пресудно утицало на њихову непроменљивост.

Упркос томе што су у складу с наведеним моделом, ниједна од следећих им. мушкога рода, од којих неке спадају и у савремени књижевнोजезички лексикон, није деклинабилна: *бриџет* фр. 'смеђ, црномањаст мушкарац'; *бриџес* енгл. 'спортске панталоне за јахање'; *карго* шп. 'бродски терет; терет уопште'; *кошер* хебр. 'јело и пиће које је у складу с јеврејским прописима'; *улимо* тал. 'последњи дан у месецу'; 'термински посао закључен за последњи дан у месецу'; 'ознака за оно што је последње'; *форте* тал. муз. 'динамички знак за снажно, гласно извођење тонова'²⁹. Да није само „обично непром.“ (РСАНУ), овде бисмо могли навести и шп. *мертио*. Из овога је језика и новија позајмљеница *мачо* ('прави мушкарац, мушкарчина') за коју претпостављамо да је недеклинабилна, мада за то немамо потврде. Сигурно је пак да у атрибутској функцији (у којој се

ница м. рода не само на дуго већ и на кратко *-и* (а све су страног порекла) деклинабилна: *алиби -ија*, *бузуки -ија*, *виски -ија*, *дерби -ија*, *еки -ија*, *зомби -ија*, *јаги -ија*, *киви -ија*, *кикирики -ија*, *колибри -ија*, *махагони -ија*, *сувлики -ија*, *такси -ија*, *хиги -ија* итд., а то важи и за једносложно *иши -ија*. Узгред да напоменемо да није, наравно, цело *-ија* падежни наставак, већ и припада основи, а је падежни наставак за ген., док је *ј* настало у хијатској позицији као 'прелазни глас'. То, практично, значи да именице типа *такси* припадају парадигми им. типа *јелен* (укључујући и ном. сг. с наставком *-а*, који је код им. типа *такси* редован и у вок.), а да се од њих разликују само вокалском основом.

²⁸ Те су речи релативно нове и нераспрострањене у нашем језику, па су и зато (засад?) недеклинабилне. Уп.: *Хаику* је доживљај, сензација природе! (П. 32). Црњански је *хаику* осећао онако како је осећао живот у бури случаја (П. 21). То не значи да се за *хаику* није знало и раније (П. 21). Црњански је био први југословенски аутор који је за наше читаоце писао о *јапанском хаику* (П. 21). Схватање и поимање *хаику* Црњански остварује објашњењем Луја Кушуа (П. 23). Интерпретира песника ШОКЕ и варијације истог *хаику* Нобунанге, Хидејошија и Јејасуа (П. 24). Истиче његову хуманистичку визију зена у *хаику*, као и у *антиратном хаику* (П. 25). [То] је класични поступак у *хаику* (П. 31) ...

Деклинабилне су, иначе, именице м. рода на *-у* (дуго и кратко) из других језика: *барбекју -уа*, *вуду -уа*, *глу -уа*, *ему -уа*, *зебу -уа*, *иглу -уа*, *какаду -уа*, *катеху -уа*, *куду -уа*, *рагу -уа*, *шоу -уа* ..., у којима је генетивни падежни наставак само *-а*, док је *-у* део основе. То значи да и ове именице имају у ном. сг. наставак *-а*, као већина мушких именица словенскога порекла, па сходно томе и њихову парадигму.

²⁹ Тако у РМС, док Клаић (1955—56: 55) каже да од поимениченог *форте* „можемо чути ген. *фџртеа*, пл. *фџрген*“.

најчешће и употребљава) имамо увек исти облик: *мачо тип, мачо фрајер*, ген.-ак. *мачо фрајера* и сл.³⁰

И међу апелативним именицама женског рода, али, бар колико сада знамо, само онима из француског и енглеског језика, може се пронаћи понека недеклинабилна, па и кад испуњава услов по којем „им. ж. р. могу имати у ном. јд. само *ø* и *a*“ (Фекете 1971: 251): *бакара(т)* фр. ('врста хазардне игре картама'); *мадам* фр. ('госпођа'); *мис* енгл. ('госпођица'; 'девојка која је на конкурс проглашена за прву лепотицу')³¹. Изузетке од претходно изнетог модела за им. ж. рода у српском језику чине специфичне наше им. *мати* (данас обичније и распрострањеније *мајка*) и *кћи* (често (*к*)*ћерка* или сл.), на које ћемо се вратити нешто касније (в. и напомену бр. 46). На -и су и непроменљиви англицизми: *беби* (*бејби*) (најчешће у значењу 'беба'); *леди* ('госпођа, дама'); *миледи* ('титула којом се ословљава „леди“, енглеска племкиња, госпођа').

Недеклинабилност им. типа *мадам* може се објашњавати чињеницом да „веза фемининског К [конгруенцијског] индикатора са П [парадигматским] индикатором није више продуктивна у модерном језику“ (М. Ивић 1960: 198). У случају *мадам* и *мис* могућно је да је неку улогу играла и разлика између парадигматског модела којем припадају одговарајуће српске именице (*госпођа* и *госпођица*) и онога којем би, по морфолошкој структури, морале припадати наведене стране. На недеклинабилност именица *мадам*, *леди* и сл. утиче и њихова честа употреба у донекле блокираној позицији испред имена и у вокативу, тј. падежу у којем наставак често изостаје.³²

4. Властите именице несловенског порекла

За разлику од, ипак, ретких индеклинабилних апелатива, непроменљива властита и м е н а (најчешће она која се јављају у помињаној „цитатној функцији“) — под условом да су страна или творена по страном моделу, одн. да су несрпског и уопште несловенског порекла и да су женска — нису никаква реткост. То посебно важи за англосаксонска, романска и германска (женска) лична имена на сугласник (одн. са наставком -*ø*³³) типа: *Алисон, Бет*,

³⁰ Према мишљењу М. Ивић, код оваквих и сл. именица проблем је у томе „хоће ли се у сваком конкретном случају завршно -*o* односно -*e* осетити као номинативни наставак или, напротив, као део основе“ (1960: 207).

³¹ Ја ћу питати *мадам* (Ф. 392). ... за ближе упознавање са *мадам* Ламом и њеном кећери (Ф. 391). — Умољавате се да присуствујете сахрани *Мис* Ане Форсајт (Ф. 103)

³² С друге стране, у неким регионалним српским идиомима има именица које се посведочују само (или готово увек) у вокативу: *мајле, сѐле* и сл. (и наставак је вокативни).

³³ Питање је с колико права се може говорити о наставку -*ø* у ном. ако се има у виду да исти облик имамо и у свим другим падежима?

Блани, Брижит, Брук, Грејс, Гретхен, Гудрун, Дагмар, Долорес, Дорис, Евелин, Елизабет, Ен, Етел, Ивет, Инес, Ингеборг, Карин, Кармен, Карол, Ким, Кејт, Клер, Колеџ, Мадлен, Манон, Маргарет, Марџит, Марго, Марион, Меган, Мерилин, Мерцедес, Милдред, Мирјам, Мишел, Морин, Напет, Нивес, Перл, Рут, Симон, Хелен, Хилдегард, Флоренс, Черил, Џоан, Џејн, Џенет, Џуд, Шарлот, Шерил(ин) ... Српска женска имена имају у ном. готово увек наставак *-а*, док страна могу, како је то показао Фекете (1971: 252—253), бити „са завршетком ном. јд.“ на било који од пет основних вокала. Од њих су најбројнија недеклинабилна имена (претежно романског, најчешће француског, и англосаксонског порекла) на *-и*: *Бети, Габи, Доли, Дороги, Елфи, Кеги, Кимберли, Кирби, Кити, Лесли, Лили, Мерџори, Семи, Тифани, Хајди, Хилари, Џули, Ширли ...*, а уп. и наше 'модерне' хипокористике *Вики* (: Виолета), *Маки* (: Марија), *Снеки* (: Снежана) и сл.; доста су ређа она на *-е* типа: *Анке, Илзе, Инге, Најке, Хајке* и др., док имена (којима, као што се из примера види, придружимо и хипокористике) на *-у* „не налазимо у већем броју“ (Фекете 1971: 260); уп. *Ариу, Лулу, Муму, Пупу, Шушу*. Постоје женска имена и на *-о*: *Бо* (може бити и м.), *Клио, Марго, Саламбо, Сафо, Сиримаво* и сл., за које Фекете истиче да ће се мењати као имена на *-а* типа *Даница, Кошчица* (1971: 259; уп. и П. Ивић 1990: 305). Ради се, дакле, о хибридној појави потпуно непознатој нашим женским именима (и женским именицама уопште). Стога не би био нимало изненађујући ни изостанак падежних наставака, бар у неким од оваквих имена, и то готово сигурно у *Бо* (глумица *Бо Дерек*, глумице *Бо Дерек* итд.) а вероватно у *Марго, Сиримаво*, тим пре што српске именице на *-о* и *-е* обавезно нису женског рода (уп. М. Ивић 1960: 196).

Треба, ипак, рећи да код неких женских имена на сугласник „постоји и могућност промене по обрасцу друге врсте (осим у номинативу, акузативу и вокативу): ген. *Маноне*, дат.-лок. *Манони*, инстр. *Маноном*“ (П. Ивић 1990: 287).³⁴ Иако је Ивић ову тврдњу изрекао такорећи узгред, у фусноти, наше (поновно) читање Голсвордијеве „Саге о Форсајтима“ у преводу Михаила Ђорђевића показало је њену велику (признајемо, помало изненађујућу) сагласност с језичком праксом. Примери које смо пронашли у првој половини овога дела (наводимо их само део) потврђују изостанак падежног наставака „по обрасцу друге врсте“ у ак. и вок. ако у ном. имамо наставак *-ø*:

³⁴ Нешто дуркчије о томе говори И. Клајн: „Француска имена с муклим *е* на крају, као *Françoise, Simone, Brigitte*, код нас се пишу према изговору *Франсоаз, Симон, Брижит* или се француско *е* замењује нашим *а* — *Франсоаза, Симона, Брижита* ... Падежи ће у сваком случају бити према женској промени, дакле од *Франсоазе, писмо Симони, с Брижитом* и сл.“ (Јез. прир. 1991: 104). Надамо се да ово „у сваком случају“ значи 'увек по деklinацији им. ж. рода типа *жена*', а не 'увек недеклинабилно'. Уп. и: „*Брижит* (*Brigitte*) или *Брижита*; у промени: *Брижите, Брижити, Брижитин* итд.“ (стр. 211).

н о м.: *Виинфред*? Она има много деце (51). *Виинфред* уздахну (387). Њему се прилично допадала *Франсес* (168). Тетка *Хестер* није одговорила ништа (101). *Цун* је стајала испред њега (19). Наша драга *Цун* има тако одлучну нарав (25). *Цун* је тек девојка (46). *Цун* ће добити педесет хиљада (258) и др.

а к.: (1° самостално употребљено име или име + презиме) Гђа Смол је ... питала *Виинфред* Дарти за потврду те вести (76). Позивали [су] ... *Виинфред* Дарти и њеног мужа (238). Ја сам увек жалио *Виинфред* (385). Поздрави *Виинфред* (385). Видео је у машти *Виинфред* (396). Ишао сам да видим *Виинфред* (398). Затекао је гђу Септимуса Смола и *Хестер* ... готове (76). Једном [је] одвезао у позориште *Цун* и Бозинија (19). Он није волео *Цун* (53). *Цун* жигну у срце нешто ледено (55). Сад је утицала на њега да напусти *Цун* (87). Рече да ће послати преко парка да дозову *Цун* (98). Водим *Цун* у позориште (111). Један вал мириса азалее запахну *Цун* у лице (115). Није никако видео *Цун* (182). Ти свакако нећеш обавезивати *Цун* (197). Водио је *Цун* два лета узастопце (210). Беше у кућињи кад пријавише *Цун* (212). Она поздрави *Цун* (214). Њене очи отпратише *Цун* до врата (216). Гђа ... не изусту ни речи, нити упита *Цун* о њему (252). — (2° апозитив + име) Заблену се укочено ... са изгледом који је тако плашио *тетку Хестер* (131). Чак и не спомену *тетку Хестер* (178). Колико има откако су се вратила кола пошто су одвезла *госпођицу Цун* на станицу (35). — (3° предлог (+ атрибут) + име) Добра ствар за *Виинфред* и мале Дартије (385). То је дивно за *нашцу драгу Цун* (75). За „*ту малу Цун*“ ... то вече ... беше најбедније које је икад провела (121). — Он погледа натраг на *Цун* (289). Сви су знали да се оне [речи] односе на *Цун* (447). Он погледа у *Виинфред* (383). Никад га не видим да погледа у *Цун* (122). Сомс опет погледа у *Цун* (182).

в о к.: Збогом, *Хестер*; збогом, *Виинфред* (175). *Хестер!* — рече она. — *Хестер* (176). *Цун*, ви не пијете ништа? (117). — Шта ви мислите, *тетка Хестер*? (175).

С друге стране, у обележеним падежима јављају се и облици с деклинационим наставцима им. типа *жена*, и то у дат. чак често (за лок. има мало потврда), а у ген. и инстр. врло ретко:

г е н.: Кораци које је за овај час имао у виду тичали [су се] *Виинфреде* (386). — Никола [је] чуо од *Хестере* за ту примедбу своје кћери (365). Од *Цуне* је чуо да је Сомс скупљач слика (407). Чинило му се као да ... постаје све млађи ... *поред Цуне* и малишана (314).

д а т.: Припадала је *Виинфреди* (376). Дарти је саопштио ствар *Виинфреди* (378). Говорила је много у прилог *Виинфреди* (383). Тетке су касније пребациле *Цуни* због тога шешира (17). То је била формула која *Цуни* није била непозната (32). Било је немогуће поверити *Цуни* своје уверење (44). Бозини [се] окрену *Цуни* (53). Он је не би никако пустио, рекла је она *Цуни* (56). *Цуни* навалише сузе у очи (95). *Цуни* прво дође да оде одатле (115). Дао бих их *Цуни* да их чува до одређене ноћи (119). Та прича ... беше достављена *Цуни* (133). Често би рекао *Цуни* (251). Ако се *Цуни* то не допада, она може имати свој месечни приход (291). *Цуни* је рекао да ће још размислити (295). — Он [је] своју прву званичну посету теткама — Ани, *Цули* и *Хестери* — учинио у меком, сивом шеширу (16). Ипак је то испао прилично леп скуп, те ће *теткама Цули*

и *Хестери* бити мило да то чују (376). Она је донела несрећу *вашој кћери Цуни* (408). ... мојој напред поменутој *унуци Цуни* ... (255). — Сумњам да ће бити оно што одговара *нашој драгој Цуни* (25). Саопштио сам ствар *јадној малој Цуни* (303). — ... чинили су његове односе *према Цуни* тако чудно опрезним (403).

и н с т р.: Може рећи да ће му бити потребан сав његов новац пре него што буде крај тој ствари *са Цуном* (31). Али је стварна невоља *са Цуном* била у томе што она никад није годила његовом естетском смислу (403).

л о к.: Не могу да кажем много *о Цуни* (197). Намеравао [је] да разговара с Иреном ... *о Цуни* (353).

Занимљиво је да им. ж. рода с наставком *-ø* у ном. имају, додуше само спорадично, парадигму им. ж. р. с наставком *-а*, иако у нашем језику постоји регуларна парадигма им. којој по ном. припадају и имена типа *Цун*. Разлоге за ову небичност треба тражити пре свега у чињеници да готово сва српска ж. имена (како народна, тако хришћанска, а и муслиманска) припадају деklinацији им. типа *жена*, па та парадигма фигурира као обавезно обележје женског имена. У случају имена типа *Цун* то правило у колизији је с другим, по којем им. ж. рода с наставком *-ø* у ном. не могу имати парадигму им. с наставком *-а* у ном. (већ ону по типу *љубав-љубави*). То је, како се нама чини, и главни разлог за њихову редовну или факултативну недеклинабилност. Тако и у роману „Сага о Форсајтима“, укупно узевши, убедљиво преовлађују примери без посебних деklinационих форми:

г е н.: Улазак *Франсес* и Еуфемije учини ... крај томе разговору (168). То је било примање приликом веридбе *Цун* Форсајт, унуке старога Цолиона Форсајта (14) Сетио се *Цун*, њене мртве мајке, и целе историје (89) — Он се упути према кући *своје сестре Винифред* Дарти (371). Тетке ... одмах скочише на ноге, дрхћући ... од поноса услед повратка *одметнице Цун* (444). ... између његове *унуке Цун*, *Сомса* ... и јадног младог Бозинија (314). Славила [се] злосрећна веридба *његове унуке Цун* са младим Бозинијем (316). — Иза те непомирљиве отворености држања *мале Цун* стоји много форсајтовског (214). — Бозини [се] одвоји и оде ... *до Цун* (107). ... све веће бриге *због Цун* (158). Он је *код Винифред* Дарти увео у трпезарију ... *гђу Мекендер* (259). С друге стране *поред Цун* био је Цемс (50). Ја сам мислио да *ради Цун* треба да вам то кажем (156).

д а т.: Свидин га је касније описивао *тетки Хестер* (130). Скоро увредљиво! — рекла је гђа Смол *тетки Хестер* (134). Пожурио [се] да ... *тетки Хестер* каже своје мишљење (166). Окрете се *тетки Хестер* и поче да јој прича (170). *Тетки Хестер* исприча цео ток ствари (276). — Г. Бејнс је био јако љубазан *према Цун* (93).

и н с т р.: Страсна љубав ... га је ... натерала ... да пође *за Цун* (87). Долази у сукоб *са Винифред* (171). Какав је заиста био тај младић, који је својом веридбом *са Цун* ... себе тако добро осигурао (17). Стајао је крај даљих врата у разговору *са Цун* (18). Можда би било много боље за њу да се не дружи много *са Цун* (25). У последње време зближила се *са Цун* (56). Идеш стално некуда *са Цун* (81). Та ствар *са*

Цун скоро је исто тако рђава (210). — Просто си луда за том *Цун!* (72). Сувише се спријатељила с том *Цун* (62).

Нема никакве сумње да за српског (и хрватског) говорника конструкције с апозитивом типа *тетке Хестер* — *тетки Хестер* и сл. или оне с атрибутима типа *нашој драгој Цун* представљају мању аномалију од оних са самостално употребљеним именом типа *Дао сам Цун слику* или *Видео је Цун* и сл.³⁵ Но, како показују наведени примери, за употребу облика с наставком именица ж. рода типа *жена* битан је првенствено падеж у којем се неко име јавља. Посебно су занимљиве прилике у дативу, у којем се, како је то запазио и М. Пешикан (ПСЈ МС 1993: 190), особито често употребљавају облици с наставком *-и*. При покушају објашњења овога феномена треба вероватно узети у обзир чињеницу да је *-и* наставак обе деклинације им. ж. рода и да је датив најчешће беспредложни падеж (уп., нпр., *говори ти, дати, обрати ти се* итд. *некоме*). Тако и код Ј. Ђорђевића и Ж. Симића (такође врских преводилаца литературе писане енглеским језиком) имамо:

Такав је био човек кога је наредник Данхем одабрао *Мебел* за мужа (Из. 118). *Франциси* није ништа (ОВ 79).

С друге пак стране, у овим делима су то, практично, и једини облици таквих имена с неким падежним наставком (за разлику од прилика у Ф., где је дат. на *-и* чест). Насупрот њима стоје стотине примера с недеклинабилним именима у свим падежима, укључујући и датив³⁶:

н о м.: Њено девојачко име је *Кетрин* Линтон (ОВ 42). Где је *Кетрин?* (ОВ 57). *Кетрин* је такође волела музику (ОВ 73). *Кетрин* је била нема (ОВ 88) итд. *Мебел* је стајала у чамцу (Из. 52). *Мебел* поцрвене (Из. 33). *Мебел* је малодушна (Из. 39). *Мебел* је изгледала тако лепа (Из. 141) итд.

г е н.: Морам бити на опрези од чари сјајних очију *Кетрин* Хитклиф (ОВ 188). То је гроб *Кетрин* Ерншо (ОВ 193). Ако се осврнемо на цео ток живота *Кетрин* Линтон ... (ОВ 200). Моје особине нису исто што и особине *Мебел* Данхем (Из. 251). А што се тиче *Мебел* ... (Из. 373). Губитак *Мебел* Данхем сасвим [би ме] сломио (Из. 389). Ти си достојан *Мебел* (Из. 389). — Хоћеш ли да останеш овде, а ја да прокрчим себи пут до *Кетрин* преко Линтона ... ? (ОВ 187). Затим је погнуте главе изјурно из собе, што је произвело ... озбиљну узнемиреност код *Кетрин* (ОВ 66). *Код Катрин* [је била] укоченост савршеног мира (ОВ 199). *Код Мебел* ... појавише се одређене сумње (Из. 193). Недостатак

³⁵ „Људи који говоре српскохрватски често су склони избегавању таквих именица ван директних падежа (номинатив, акузатив, вокатив), нарочито ако именица није праћена одредбом или предлогом. Дативска конструкција *Дао сам Нивес* била би тешко употребљива, али *Дао сам твојој Нивес* — знатно лакше; слично се односе и реченице *Сећам се Долорес* и *Добио сам од Долорес*. На тај начин, те именице удружују у себи елементе непроменљивости и дефективности (некломпетне парадигме)“ (П. Ивић 1990: 287)

³⁶ Преводиоци су то, очигледно, схватили као норму, а горња два одступања од ње била су заправо принуда, изазвана контекстом.

самопоуздања сметња [је] његовом потпуном успеху код *Мебел* (Из. 254). Јуна је стајала крај *Мебел* (Из. 333). Сео је *насупротив Кетрин* [може бити и дат.] (ОВ 117). ... узвикну господин Линтон, окрећући се од мене и *Кетрин* (ОВ 61). Отела [се] од *Кетрин* (ОВ 128). Употребила је сву снагу ... да се отме од *Кетрин* (ОВ 129). Он се удаљи од *Мебел* (Из. 167). Била [је] чак и млађа од *Мебел* (Из. 286). Вртео [се] око *Мебел* (Из. 140). Сваке ноћи ... је огорчено ређао читав низ прича против Хитклифа и *Кетрин* (ОВ 51). Он нема никог крај себе *сем јадне Мебел* (Из. 395). Сви су стајали око наредникове постеле ... *осим Мебел* (Из. 399) итд.

д а т.: Потпарох је могао задати колико је год хтео поглавља *Кетрин* да научи напамет (ОВ 57). Идеја да завиди *Кетрин* била му је несхватљива (ОВ 68). Господарево рђаво понашање и рђаво друштво пружили су рђав пример *Кетрин* и Хитклифу (ОВ 80). Мислим да његове посете нису биле миле ни *Кетрин* (ОВ 82). Зашто то нисте рекли *Кетрин*? (ОВ 114). Немој да кажеш Едгару и *Кетрин* (ОВ 169). Нећеш рећи ни једно слово ... моме брату и *Кетрин* (ОВ 185). Замолим га да иде, тврдећи да је *Кетрин* боље (ОВ 198). Белац ... пође ... у сусрет *Мебел* (Из. 16). Жена Оштре Стреле приђе *Мебел* (Из. 36). *Мебел* се не врати боја у образе (Из. 39). Нисам жалио труда да се допаднем *Мебел* (Из. 112). Ту мараму могу дати *Мебел* Данхем (Из. 144). Интендант се трудио да се додвори *Мебел* (Из. 180). Морамо ... препустити *Мебел* да ради како жели (Из. 252). Остави ту ствар *Мебел* и мени (Из. 253). И баш то сам говорио *Мебел* кад је отрчала (Из. 271). *Мебел* паде у очи једна незнатна околност (Из. 298) итд. (уп. стр. 301, 317, 319, 327, 329, 357, 402, 404 ...). — Речено [му је] да ће после прве речи коју каже *госпођици Кетрин* бити отпуштен (ОВ 63). Нели, помозите *госпођици Кетрин* (ОВ 64). Можеш доћи и пожелети *госпођици Кетрин* добородошлицу (ОВ 65). — Како можеш поредити моје осећање према *Кетрин* са његовим? (ОВ 180). Оно што ти зовеш љубављу према *Мебел* ... само [је] пријатељство (Из. 403). Ти према *Мебел* осећаш ... нежност (Из. 404).³⁷

а к.: То га је подсетило да ... *Кетрин* ... казни (ОВ 57). Хитклифе ... ти си ражалоштио *Кетрин* (ОВ 68). *Кетрин* је било немогуће наговорити да се умири (ОВ 103). Мислиш ли да ћу ја оставити *Кетрин* његовој дужности ... ? (ОВ 180). Хитклиф ... привуче *Кетрин* још више уза се (ОВ 196). Цеспер журно изведе *Мебел* на обалу (Из. 58). Извидник је одредио *Мебел* за судију (Из. 140). Њен је циљ био да спасе *Мебел* (Из. 295). Ја волим *Мебел* Данхем (Из. 404). — Запросио [је] *сироту Бриџет*, моју сестру (Из. 22). Пламени језик осветли ... *ужаснугу Мебел* (Из. 321). — У мени се одједном пробуди интересовање за *гу непознату Кетрин* (ОВ 25). Све је ово врло жалосно за *сироту Мебел* (Из. 226). Моје срце ... је пуно топлих осећања за њега и *Кетрин*! (ОВ 165). То је за *Мебел* био страشان тренутак (Из. 320). Сувише [сам] стар за *Мебел* (Из. 175). Сваљује теже кривице на *Кетрин* (ОВ 51). Заборавите на *Мебел* Данхем (Из. 130). Нисам сигуран како би оно утицало на *Кетрин* (ОВ 189). Његове речи одмах учинише јак утисак на *Мебел* (Из. 17). Баци

³⁷ Уп. и: Национална награда за књижевност додељена [је] *Маргерит* Јурсенар (С. Станић у Поговору књиге М. Јурсенар *Осмех Краљевина Марка*, Бгд 1980, стр. 126).

летимично поглед на *Мебел* (Из. 135). Обећа да ће пазити на *Мебел* (Из. 235). Убрзо стигоше *пред Мебел* (Из. 422). Јуна управи у *Мебел* своје црне очи (Из. 323). Било [му је] пријатно да буде уз *Мебел* (Из. 259) итд.

в о к.: *Кетрин*, љубави! *Кетрин!* (ОВ 87). „*Кетрин!*“ узвикну Изабела (ОВ 128). А што се тиче тебе, *Кетрин*, намеран сам да ти кажем неколико речи сад (ОВ 136). Остани где си, *Кетрин* (ОВ 143). *Кетрин*, прошлог пролећа у ово време жудео сам да те имам под овим кровом (ОВ 164). Ђути, *Кетрин!* (ОВ 197). *Кетрин* Ерншо, да не нађеш мира докле год ја живим (ОВ 203). А ви, *Мебел*, лезите у кану (Из. 57). *Мебел!* — рече Џеспер (Из. 81). Не очекуј сувише од тог младића, *Мебел* (Из. 82). Ми се не познајемо одавно, *Мебел* (Из. 92). Држите се чврсто за кану, *Мебел* (Из. 92). Све је прошло, *Мебел* (Из. 92). *Францис*, драга, повуци га за косу (ОВ 26). Изабела Линтон се не може ни поредити с њом, зар не, *Францис?* (ОВ 64). — Па, *госпођице Кетрин*, како бих ја могла знати? (ОВ 95). Далеко од тога да се шалим, *госпођице Кетрин* (ОВ 96; в. сл. и на стр. 97—100). Реците ми, *госпођице Мебел*, видите ли негде Сендија? (Из. 308).³⁸

и н с т р.: Он би се оженно *лепом Мебел* (Из. 387). Мисли [су му се] бавиле искључиво *младом Мебел* (Из. 418). — Госпођа ... је ћертала *са Кетрин* (ОВ 56). Дуго се трудио да одржава једнакост *са Кетрин* (ОВ 83). То је био случај и *с Мебел* (Из. 93). Јеси ли много разговарао *с Мебел* (Из. 112). Убрзвавам његов брак *с Мебел* (Из. 167). Морамо *са Мебел* сести у овај кану (Из. 229). Шта је *са Мебел* Данхем? (Из. 373). Ја вам од срца желим *са Мебел* сваку срећу (Из. 377). Трчи да се види *с Мебел* (Из. 421). — Отишла сам *са госпођом Кетрин* (ОВ 111).

л о к.: Поче да ми поставља питање *о Кетрин* (ОВ 180). Много [је] мислио *о Мебел* (Из. 193). Није било никога ко би се бринуо *о Мебел* (Из. 320). Сваке ноћи сањам *о Мебел* Данхем (Из. 403). Желим да чује што више *о Мебел* и *о њеној срећи* (Из. 422). У *Мебел* [се] пробудила сумња (Из. 298).³⁹

³⁸ У Извиднику налазимо и један вок. с наставком *-а*: Сваки живи створ има свој начин живота, *Мебела* (239). Од преко две стотине примера то је једини такве врсте, па га, уз изванредан ризик наравно, можемо сматрати и за обичан хапакс.

³⁹ Зачуђујуће је, заправо, у колико различитих превода налазимо практично идентичне прилике, и то не само у српским, него и у хрватским. Уп., нпр.:

ном.: *Avril* je uzela apartman (MN 304). *Margot* se nasmiješi (MN 158).

ген.: Odvjetnička kancelarija *Margot* Bracken bila je tog četvrtka navečer mjesto sastanka (MN 187). Na ovomu je otisnut žig *Margot* Bracken (MN 221). Nikada se neće odreći svoje ... slobode ... Niti će se odreći *Margot* (MN 225). — Nije se razvilo ništa novo između njega i *Margot* (MN 154). Zatražila [je] pomoć od *Margot* (MN 195).

дат.: Heyward doda slušalicu *Avril* (MN 307). Ostali [su se] povukli prepuštajući raspravu Alexu i *Margot* (MN 90). Seth je osobno podnio izvještaj *Margot* (MN 212). — Naravno, što prije poči *k Avril* (MN 300).

ак.: Što će se dogoditi ako ponovno zaželi *Avril?* (MN 307). Htio je prije oženiti *Margot* (MN 90). Alex [je] vozio *Margot* u njen stan (MN 91). Ručak podsjeti *Margot* na novac (MN 211). Već više od sedmice nije vidio *Margot* (MN 223). — Još je bilo vremena za Roscoeа i *Avril* (MN 300). Alex ... je čuo za *Margot* (MN 90). Najljepše na *Margot* bile su njezine oči (MN 85).

После свих ових примера, занимљиво је прочитати множину: Ваздух је био испуњен *Кетринама* (ОВ 25)!

Кетрин и слична интернационална имена могу се лако превести у облик који одговара нашим женским именима (*Катарина* и сл.), што се често ради и данас (нарочито у делима за децу и омладину), али никако у мери и на начин како је се то чинило раније (уп. и Клајн, Јез. прир. 1991: 104).⁴⁰ По правилу, које у великој мери потврђују претходно наведени примери, „као именице на *-а* мењаће се од поменутих и сличних, мада такође ретко, само она женска имена која по нашем језичком осећању могу имати тај завршетак у ном. јд.“ (Фекете 1971: 259). Код многих других одн. друкчијих имена (нпр. код појединих германских или англосаксонских) таква адаптација најчешће није могућа, па она не могу имати падежне наставке именица ж. рода са суфиском *-а* никако, ни факултативно, нити само у одређеним падежима. Уп., нпр.: сећање на (*глумицу*, *принцезу*) *Грејс* Кели; композиција *Ингеборг* Бугариновић; награда (*познатој хollywoodској глумици*) *Ким* Новак (или *Дорис* Деј); нова плоча (*певачице*) *Алисон* Моје.⁴¹

Исти облик у свим падежима имају у в е к и женска имена на *-и*. Као доказ навешћемо само мали број засведочених примера:

н о м.: *Хајди* је прва стигла горе (X. 13). *Хајди* застаде да слуша (X. 15). *Хајди* је нестала (X. 66). Тетка *Џули* се натмури (Ф. 93). Тетка *Џули* је махала главом (Ф. 175) итд.

г е н.: Преко главе *госпођице Кејти* угледам ... дете (ОВ 45). ... од живахних песмица *госпођице Франси* Форсајт (Ф. 169). Музика *мале Франси* није класична (Ф. 170). Блесну месец ... и падне право на постелу *мале Хајди* (X. 21). Одмах се она, Дета, сетила *своје Хајди* (X. 51). У љуљашци је седела лутка *мале Холи* (Ф. 313). ... угађање ћудима *мале Холи* (Ф. 314). Што се тиче *Хети* Чесман ... (Ф. 46). ... соба *тетке Џули*

вок.: Ако се *čudiš, Margot* ... (MN 158). Ако те то занима, *Margot* ... (MN 159).

инстр.: *Sastanak s Avril* bit će завршетак победonosна дана (MN 300). У неколико наврата након почетка *Љубави s Avril* мучила га је савјест (MN 300). Волио је ове *razmirice s Margot* (MN 86). *D'Orseyjevi* су дошли *s Margot* i *Alexom* (MN 151).

Као и у горе наведена два преведена романа, и у овоме налазимо један пример у дат. с наставком *-и*: *A Margoti* је адвокатка *pružala* веже ... (MN 87).

⁴⁰ За ово би се могло навести много примера (понекад и помало комичних), нарочито из деветнаестог и с почетка двадесетог века. Нама је, поред осталих, при руци роман *Гордост и предрасуда* енглеске књижевнице Џејн Остен у преводу Данице С. Јанковић (Бгд. 1953), у којем је *Elizabeth Јелисавета, Јоан Јованки* и сл.

⁴¹ Уп. и Фекете 1971: 260. Занимљиво је запажање овога аутора о опозицији између облички истих мушких и женских имена, која се остварује (не)деклинирањем: „Није редак случај да иста имена могу бити употребљена и за мушка лица (као *Ким, Рег, Симон, Мадлен, Карон* итд.). У оваквим ситуацијама опозиција рода постиже се управо деклинацијом: ако се мења — име је мушко, ако се не мења — име се односи на женску особу“. То важи и за имена на вокал *-о* типа *Бо*, нпр. глума *Бо* Дерек ~ глума *Боа* Брициса. Недеклинабилно је и фр. ж. име *Никол* (Nicole), за разлику од м. имена *Никола* (Nicolas), с деклинацијом им. ж. р. типа *Милица*.

(Ф. 176). — Одбијао сам да идем *без Кејти* (ОВ 61). Хтео је да дође горе *до Хајди* (Х. 36). Кочијаш се попе *поред Хајди* (Х. 125). Деда [је] ... скинуо *са Хајди* покривач (Х. 44).

д а т.: Господар се онда обрати *Кејти* (ОВ 44). Имам нешто да кажем *Нели* Дин насамо (ОВ 185). Свидин рече затим *Франси* достојанствено (Ф. 170). Окренувши се *Франси*, коју је држао за „шик“, он додаде (Ф. 173). То је *Хајди* било управо добродошло (Х. 17). То се *Хајди* много свидело (Х. 54). Пружи онда руку *Хајди* (Х. 88). Цело бакино биће свидело се много *Хајди* (Х. 95). Шум ветра је дивно звучао *малој Хајди* (Х. 20). Причала је још те вечери *својој Хајди* (Х. 93). Сутра ће га показати *Холи* (Ф. 318). *Холи* се допадају њени часови (Ф. 351). Он је касније до ситница описивао *тетки Чули* њену хаљину (Ф. 126). Пожурио [се] да *тетки Чули* ... каже своје мишљење (Ф. 166). — Онда се окрену *према Хајди* (Х. 75) итд.

а к.: Држао сам *Кејти* за руку (ОВ 59). Мазео [га је] више него *Кејти* (ОВ 47). Оштар звук пробуди *Хајди* (Х. 22). Све је то мамило *Хајди* (Х. 24). Петар је погледао *Хајди* (Х. 27). Снешка је мило и захвално посматрала *Хајди* (Х. 33). Стари Цолион је држао *малу Холи* на крилу (Ф. 88). Беше узео *Холи* у наручје (Ф. 164). За мене је била велика радост да виђам вас и *Холи* (Ф. 355). Овај је слушао тетку *Чули* (Ф. 56). Последњи пут ... возио је *Чули* (Ф. 124). Питај *Чули* (Ф. 126). Боље нека пита тетку *Чули* (Ф. 252). — Била је то сасвим нова мисао за *Хајди* (Х. 38). Соба спремљена за *Хајди* била је на углу (Х. 64). Тада ће решити и ону ствар око часова за *Холи* (Ф. 346). За *Чули* је он сувише опор (Ф. 46). Жали [се] на „*неваљалу тета-Кејти*“ (ОВ 87). Дечак кажипрстом показује *Хајди* (Х. 72). Стално [је] мислила о томе како се преварила у *Хајди* (Х. 82) и сл.

в о к.: Шта ти је, *Кејти*? (ОВ 105). Ах, *драга моја Мери*, погледај! (ОВ 60). Опрости ми, *Нели* (ОВ 91). Како се зове твој лекар, *Фани*? (Ф. 51). Јеси ли уморна, *Хајди*? (Х. 6). Шта је ово, *Хајди*? (Х. 20). *Хајди*, *Хајди*, не плачи тако (Х. 87). Устај, *Хајди*! (Х. 138). *Холи*! Немој да будеш лупкаста (Ф. 354). Дајте Вребалу мало воде, *Цени* (ОВ 60). Но, *Чули*! (Ф. 47).

и н с т р. (засведочен само с предлозима): Стајао је још *пред Хајди* (Х. 62). Петар ... заједно *са Хајди* стаде да гледа птицу (Х. 26). Морао [је] заједно *са Хајди* да разгледа и јеле унаоколо (Х. 39). Господин Сеземан јој је објаснио шта је било *са Хајди* (Х. 119). Поред *Цун* био је *Цемс* ... па стари Цолион са госпођом *Цемс*, *Никола са Хеги* Чесман (Ф. 50). Она је долазила да држи *са малом Холи* часове свирања (Ф. 349). Стари Цолион је ... разговарао *с малом Холи* (Ф. 328). Играо је *си малом Холи* (Ф. 335).

л о к.: Помислим да је он сигурно сасвим заборавио све *о Нели* Дин (ОВ 109). Козе ... стадоше трљати своје главе *о Хајди* (Х. 126). Сада у *Хајди* прекипи све (Х. 84).⁴²

Ако се погледа наведена парадигма (а таква је и код им. типа *леди*), онда пада у очи њена велика подударност с парадигмом наших им. ж. р. с наставком -*ø* (типа *ствар*), којима припадају *кни*

⁴² Ни у другим делима (ни код других преводилаца истих ових дела) не јављају се (нити се могу јавити) друкчије форме оваквих имена. Уп., нпр., превод Теодоре Ребе (Rebba) романа *Хајди* Јохане Шпири, Свјетлост, Сарајево 1982.

и *маги* (с номинативним *-и* као делом основе). Због тога, ако смо добро разумели, М. Ивић говори о „привидној непроменљивости“ енглеске речи *леди* у нашем језику: „Њена привидна непроменљивост потиче од чињенице да се крајњи глас *-и* схвата као завршни део о с н о в е на који се додаје *-в* односно *-и* у зависности од конкретног падежа“ (1960: 199). То би, заправо, значило да је *-и* у ном.-ак. *Хајди* део основе, а *-и* у дат. и лок. — наставак, чиме би се могла објаснити и релативно лака и безболна рецепција оваквих имена од стране српских говорника и бар привидна прилагођеност таквих имена парадигматским приликама у српском језику. Стога цитирано разјашњење делује не само примамљиво него и убедљиво, тим пре што имена, по правилу, немају множину. Ако, међутим, и њу узмемо у обзир (а то морамо учинити нпр. за *леди*)⁴³, онда се привидна непроменљивост ипак претвара у стварну, јер је немогуће надоместити плуралско *-и-ма* које имамо у дат.-инстр.-лок. типа *кхерима*, да прозодијске феномене као 'пратиоце' деклинационих форми и не помињемо (уп. нпр. у ген. множине *кхѐрѝ, ствѐрѝ*). Ради се, у сваком случају, о некој мери дефектности и неуклопљености у наш морфолошки систем страних женских имена и страних апелативних именица ж. рода на *-и*.

С друге стране, треба ипак истаћи да сва наведена недеклинабилна (или факултативно одн. условно деклинабилна) имена творе регуларни посесивни придев суфиксом *-ин*, тј. као и друге именице женског рода, нпр:

Аврелина црвена коса (МН 304), *Аврелине* усне (МН 304), *Винифредин* здрав разум (Ф. 192), *Винифредин* одговор (Ф. 194), *Кетринин* живот (ОВ 163), *Кетринина* библиотека (ОВ 25), са *Кетрининим* именом (ОВ 34), *Кетринине* сузе (ОВ 109), *Маргогин* живот (МН 224), *Маргогине* примједбе (МН 88), *Мебелино* избављење (Из. 76), *Мебелино* лице (Из. 30, 190), *Мебелина* одважност (Из. 16), *Мебелине* очи (Из. 230), *Мебелине* ствари (Из. 151), *Хајдино* друштво (Х. 35), *Хајдине* очи (Х. 73), *Хајдин* покривач (Х. 38), *Хајдино* раме (Х. 28), *Хајдине* ствари (Х. 52), *Холино* лице (Ф. 356), *Холину* ручицу (Ф. 315), удварачи ... *Франсин* (Ф. 179), *Џуин* отац (Ф. 21), *Џуин* положај (Ф. 211), *Џуина* веза (Ф. 296), *Џуина* победа (Ф. 287), *Џуина* соба (Ф. 322), *Џуина* удаја (Ф. 62), *Џуино* име (Ф. 212, 300), *Џуино* лице (Ф. 295) итд.

Занимљиво је да женска имена на *-и* творе, колико смо могли утврдити на основу грађе којом располажемо, без изузетка посесивни придев, док одговарајући недеклинабилни апелативи (типа *леди*) то не могу (што важи и за *мадам*, *мис* и сл.). Логично би, стога, било претпоставити и постојање имена код којих се посесивност исказује другим, синтаксичким средствима. То би можда могао бити случај с именима попут *Алисон*, *Брук*, *Гретхен*, *Ингеборг*, *Ким*, *Меган* и сл. (в. ниже).

⁴³ Ово важи и за апелативне ж. им. типа *мадам*, *мис*, *мисис* и сл. (уп. наше: *госпођа* — ном.-ак. мн. *госпође*, *госпођица* — *госпођице* итд.).

Све ово само показује да је морфолошка игра са страним женским именима много сложенија него што се аутору ових редова у почетку чинило. Што се њихове деklinације тиче, очигледно је да у пракси имамо различите моделе: а) неадаптирани и неадаптибилни облик ном. и недеклинабилност, нпр. *Алисон, Брук, Грејс, Гретхен, Ингеборг, Кармен, Ким, Меган, Марион, Мерилин*⁴⁴, *Пем* (: Памела), *Хилдегард* и сл.; б) неадаптирани, али адаптибилни облик ном. и недеклинабилност, нпр. *Брижит, Елизабет, Џоан, Џун* и сл.; в) неадаптирани, али адаптибилни облик ном. и деklinацибилност (хибридни модел), нпр. *Елизабет-Елизабете-Елизабети* и сл.; г) адаптирани облик ном. и деklinацибилност, нпр. *Елизабета-Елизабете-Елизабети* одн. *Рахела* (ум. Рејчел, енгл. Rachel) и сл. (потпуна адаптација) (в. и Фекете 1971: 259)⁴⁵. Поједина имена могу припадати свим наведеним категоријама, зависно од морфонолошког лика, нпр. *Мејбл* (а), *Мебел* (б, в) и *Мебела* (г), енгл. Mabel.

Из овога се може закључити да нека од наведених или сличних женских имена с основном на -ø и нису о б а в е з н о недеклинабилна (тип б одн. в). Међутим, ни у таквим именима однос *Џун* (ном.) ~ *Џуни* (дат.) није исти као онај који имамо у *Милца* ~ *Милци*. Могло би се, заправо, говорити о некој врсти суплетивизма⁴⁶, при чему бисмо у ном., ак. и вок. имали основу *Џун-1*, а у ген., дат., инстр. и лок. (факултативно, најчешће у дат.) основу *Џун-2*. У супротном, морали бисмо говорити о посебној именичкој врсти и новој деklinацији, с односом -ø (ном.) ~ -e (ген.).

Иако се у пракси често јављају случајеви недеклинирања појединих страних, несамостално употребљених мушких имена (нарочито у штампи, преводима, титлованим филмовима, телевизијским емисијама и сл., нпр. *Ѕузепе Вердија, Ентони Квина, Николо Паганинија* итд., па чак и *са Жан Реноом, Мајкл Џонсона* и сл.)⁴⁷, ни за једно од оних која се код нас чешће срећу не бисмо могли тврдити да је непроменљиво. Иако се готово увек говори и пише *Мао Цедунг* — *Мао Цедунга, Хо Ши Мин* — *Хо Ши Мина* и сл., ова су далекоисточна имена деklinацибилна кад се самостално употребе (*Мао* — *Маоа* — *Маоу* итд., одн. *Хо* — *Хоа* — *Хоу* и сл.). Променљиво је и

⁴⁴ Име чувене холивудске глумице Мерилин Монро јављало се каткада у разговорном језику, као знак присности и фамилијарности, у посрбљеном облику — *Мерлинка*. Уп. и *Габика* (: Габн Новак), као и спорадично, помало шаљиво, *мисица* (: мис), што је само један од (не баш успешних) начина одбране од недеклинабилности изворних форми.

⁴⁵ Фекете (1971: 259) и за нека ж. имена на -e претпоставља промену по образцу *Инге-Инге-Инги*, полазећи од могућности адаптације форме *Инге* у *Инга*.

⁴⁶ Донекле слично односу који имамо у нашим речима *мати* и *кћи*, код којих је облик ном., „према основи осталих парадигматских форми ових именица, суплетивног типа“ (М. Ивић 1960: 195).

⁴⁷ Уп. и спорадично: ... ко је стварна јунакиња у роману *Еди* Тајнмаута (Ф. 239). Имала је три канаринке, мачка *Томи* и пола папагаја (Ф. 48).

име бога Сунца у религији старих Египћана *Ра*, ген. *Раа* итд., иако има за наш језик необичну, једносложну основу на вокал *-а*.

Врло су ретка и непроменљива презимена; нека за која мислимо су таква (нпр. *Пијаде*, *Фекете*) — несловенског су порекла⁴⁸. Поузданих доказа ни за два наредена немамо, а и оно примера што смо пронашли не иде нам у прилог, поготову овај: Петар Вучковечки ... каже: „Донијели су оног *Пијаду*“ (Р. Чолаковић, *Казивање о једном покољењу*, књ. прва, Сарајево 1980, 340). Код истога аутора нашли смо и у ген.: долазак Моше *Пијаде* (И.), Покушавам да се присјетим главнога што сам на нашем новинарском курсу слушао од *Моше Пијаде*, Радомира Вујовића и Златка Шнајдера (И., 406), под утицајем Моше *Пијаде* (Р. Чолаковић, *Сусрети и сјећања*, Загреб 1959, 108). Уп. и вок.: Ма немојте, *Пијаде*, тражити писмено (И., 113). У већини других случајева Чолаковић се, кад год се радило о неком зависном падежу, служио само именом: *Моши*, *друга Мошу*, *с Мошом* и сл. Управо та чињеница, поткрепљена десетинама и десетинама примера, упућује нас на закључак да је за њега ово презиме ипак било недеклинабилно (као што је то и за нас).

У научној литератури већ је указивано на „појаве недеклинабилна географских имена у синтагми са номенклатурним термином“ (Станковић 1986). У пракси се то често користи управо код географских имена за српског говорника необичне морфолошке структуре⁴⁹, па није лако утврдити да ли је неко од њих и иначе индеклинабилно или не. И поред тога, могли бисмо претпоставити да су недеклинабилна нека имена које Маретић (1963: 185), поред других, наводи из Вуковог језика:⁵⁰ „у речи *Спре* (код Берлина) ... из вароши *Мо* ('Меах')“. Овима бисмо могли додати *Спа* ('бања у Белгији').⁵¹

4. Резиме

Из овога се прегледа види 1) да постоје две наше именице (*доба* и *подне*) чија деклинација није обавезна, али није ни немогућа

⁴⁸ Несловенска су, али деклинабилна француска презимена на *-е* типа *Шарпангје*, *Шеваје* и сл. О хрватским (ређе српским) презименима типа *Храсте* и сл. в. Перковић 1940.

⁴⁹ У нашем језику се по правилу „мењају по падежима и географска имена страног порекла, и то не само она која се завршавају на сугласник или самогласник *-а* већ и имена на самогласнике *-о*, *-и*, *-у*, *-е*“ (Станковић 1986: 77)

⁵⁰ Исти аутор наводи више потврда за *Адакале*, које „има акузатив једнак номинативу“, а „у осталим падежима може исти облик остати без промјене ... али може се и склањати“ (Маретић 1963: 185)

⁵¹ Насупрот овима, деклинабилан је, како стоји у Речнику САНУ, назив (м. рода) за село *Ба* (уп. нем. *Vach*, 'поток') код Љига. То нам је у разговору потврдио и љубазни колега А. Лома, наводећи лок. у *Бау* (уп. дијалекатско у *грау* 'у граху'). Исту морфолошку структуру као *Спа* има наш апелативни оријентализам *кна* (ж. р.), којем ген. гласи *кне* (обичније *кана-кане*).

(што је обично значењски или позиционо условљено) и 2) да се као именице с хомонимним падежним облицима (увек или готово увек) јављају:

а) називи за наше гласове одн. фонеме и имена слова у ћирилицы и латиници, као и већина имена одн. назива за гласове одн. слова старословенског и др. језика (с тим што је у именима грчких слова доста и променљивих и непроменљивих); називи за тоне солмизације;

б) речи које примарно припадају неког другој категорији (обично узвици, понекад и прилошке речи попут *пер-ту*, *пер-си*), али се јављају и „у именичкој служби“;

в) две помало необичне сложенице — *врстелези* (м: мн.) и *нишкористи*;

г) два рускословенизма — *аз-буки* (арх.) и *вјерују*;

д) латинизам *деци* (< децилитар);

ђ) неколико турцизама на *-и* типа *хаџи*;

е) неколико апелатива из западноевропских језика — француског (нпр. *мадам*, *мадмоазел*), енглеског (нпр. *леди*, *мис*), италијанског (нпр. *форте*) и шпанског (нпр. *мачо?*);

ж) неке новије позајмљенице из јапанског (*оригами*, *хаџу*);

з) велики број женских имена на сугласник или вокал *-и* (понекад и на *-о*), претежно из западноевропских језика⁵²; неколико презимена несловенског порекла;

и) ретка географска имена за наш језик необичне морфолошке структуре;

ј) скраћени облици за титулисање и ословљавање типа *фра*, *ча* ('чича'), *гос'н* и сл. и многе друге скраћенице и словне абревијатуре (нпр. *САНУ* и др.), о којима овде није расправљано.⁵³

Ово свакако није ни потпун ни коначан списак недеклинабилних именица у нашем језику, а и као такав није, бар не у неким детаљима, сасвим неспоран. У сваком случају, можемо са прилично сигурности тврдити да већина поменутих именица нема могућност

⁵² „Ту групу [непроменљивих именица], као и у руском језику, сачињавају именице преузете из других језика ... Таквих именица у српскохрватском има много мање него у руском и оне се далеко ређе употребљавају, а огромна је и разлика у значењском пољу које обухватају“ (П. Ивић 1990: 287). „Важно је нагласити“ — додаје Ивић — „да у српскохрватском овамо спадају готово искључиво именице женског рода“ (И.). Као што се види из примера које смо навели, то важи нарочито за лична имена.

⁵³ Иако се на једном месту каже како (и) у руском језику „имеется некоторое количество несклоняемых существительных, нарицательных и собственных“ (Јанко-Триницкаја 1989, 21), ипак се из примера који се даље наводе види да је та појава (категоријски и појединачно) заступљенија у руском него у српском језику. Од свих примера које у цитираном делу наводи руска ауторка у српском су недеклинабилни само „названия букв и нот“ и неке скраћенице „буквенно-звукового характера“.

деклинирања, одн. добијања посебних падежних наставака, што, како то сведоче наведени примери, не значи и непостојање падежа, само што се они код њих исказују другим, синтаксичким средствима; при њиховој идентификацији често значајну улогу игра и контекст, понекад и екстралингвистичка (са)знања. Могло би се стога рећи да у реченицама типа *Дао сам мадам своју слику* имамо падеж (дат.) реализован на плану садржаја, али не и на плану форме (или, можда тачније, не у регуларној форми). Тиме је, на извештан начин, нарушено дијалектичко јединство форме и садржине својствено огромном броју других именских речи у нашем језику (како књижевном, тако и, у највећем делу, народном). Како је у српском језику деклинабилност једна од основних карактеристика именица (као типичних представника именских речи), наведене и сличне недеклинабилне именице могу се сматрати дефектним, а њихова недеклинабилност — аномалијом. С обзиром на чињеницу да се ради о крупној граматичкој аномалији, која доводи до тога да се постојећа морфолошка празнина не може поунити регуларним морфолошким средствима (уп. Хаџимејлић 1990), логично је што таквих, структурно непроменљивих речи има врло мало не само међу именицама српскога (или уопште словенског) порекла него и међу туђицама и позајмљеницама и што се многе од њих одликују малом комуникацијском употребљивошћу.⁵⁴ Све то указује на (још увек) велику моћ нашег морфолошког система да на различите начине и различитим средствима, адаптира структурно врло разнородан огроман број туђица и страних имена, мада та моћ, првенствено под утицајем средстава масовног општења, почиње ипак полако да слаби.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Алексић—Станић 1978: Радомир Алексић, Милија Станић, *Граматика српскохрватског језика за ученике гимназије*, Београд.
- Белић 1950: Александар Белић, *Правопис српскохрватског књижевног језика*, Просвета, Београд.
- Белић 1958: Александар Белић, *О језичкој природи и језичком развоју*, 1 књига, Нолит, Београд.
- Брозовић 1976: Dalibor Brozović, „O suvremenoj morfološkoj normi hrvatskoga jezičnog standarda i o morfološkim značajkama standardne novoštokavštine uopće“, *Jezik, XXIV*, str. 1—12 i 41—49 (Зарпб 1976—1977).
- ЕЛ СХЈ 1972: *Enciklopedijski leksikon Mozaik znanja, Srpskohrvatski jezik*, Interpres, Београд (редактори и уредници др. А. Пецо и Ж. Станојчић).
- М. Ивић 1960: Милка Ивић, „Обележавање именичког рода у српскохрватском књижевном језику“, *Наш језик, н. с., X/7—10*, Београд, стр. 192—211.

⁵⁴ Насупрот именицама, недеклинабилни придеви (о којима ћемо говорити другом приликом) уопште нису реткост у српском језику, али су и они најчешће странаго порекла.

- П. Ивић 1990: Павле Ивић, *О језику некадашњем и садашњем*, БИГЗ — Јединство, Београд — Приштина.
- Игњатовић 1963: Душанка Игњатовић, „Новине у морфологији унесене најновијим именицама-страног порекла“, *Наш језик, н. с., XIII/3—5*, Београд, стр. 208—224.
- Из.: Џејмс Фенимор Купер, *Извидник*, превео Југослав Ђорђевић, Младо поколење, Београд 1968.
- Јанко-Треницка 1989: Н. А. Янко-Треницкая, *Руская морфологија*, Москва.
- Јез. прир. 1991: Павле Ивић, Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић, *Језички приручник*, Радио-телевизија Београд, Београд.
- Клаић 1955—56: Bratoljub Klaić, „О деκлинацији и акцентуацији туђика мушкога рода на samoglasnik“, *Језик, IV*, стр. 51—55 и 72—76, Загреб.
- Клаић 1974: Bratoljub Klaić, *Veliki rječnik stranih riječi, izraza i kratica*, Priredio i dopunio Ž. Klaić, Зора, Загреб.
- Ковачевић 1951: Србислава Ковачевић, „О именици *доба* у нашем језику“, *Наш језик, н. с., II/7—10*, Београд, стр. 246—255.
- Маретић 1963: Т. Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, treće nepromijenjeno izdanje*, за штампу priredili М. Hraste и Р. Rogić, Матица хрватска, Загреб.
- Милановић 1955: Бранислав Милановић, „О деκлинацији именице *подне*“, *Наш језик, н. с., VI/3—4*, Београд, стр. 91—108.
- МН: Arthur Hailey, *Mjenjači novca, I*, s engleskog prevela Anka Katušić, Зора, Загреб 1976.
- ОВ: Emili Bronte, *Orkanski visovi, I*, превео Живојин Simić, Delta press, Београд 1986.
- П. Паун, часопис за хаику поезију, VII, бр. 23—26, Пожега, пролеће—лето 1995.
- ПГХКЈ 1979: Eugenija Barić и други, *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Школска књига, Загреб.
- Перковић 1940: М[ирко] Перковић, „О деκлинацији презимена на -е“, *Наш језик, књ. VII, св. 5*, Београд, стр. 142—143.
- ПСЈ МС 1993: Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, *Правопис српскога језика*, Матица српска, Нови Сад.
- РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика, 1—6*, Матица српска (од 1 до 3 и Матица хрватска), Нови Сад (од 1 до 3 и Загреб), 1967—1976.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика, 1—14*, Институт за српскохрватски језик, САНУ, Београд 1959—1989.
- Симеон 1969: Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, I, II*, Матица хрватска, Загреб.
- Станковић 1986: Богољуб Станковић, „Појаве недеκлинирања географских имена у синтагми са номенклатурним термином“, *Наш језик, н. с., XXVII/1—2*, Београд, стр. 77—89.
- Станојчић—Поповић 1995: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматика српскога језика*, Уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе, Београд — Нови Сад.
- Стевановић 1975: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик, I*, Научна књига, Београд.
- Стевановић 1974: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик, II*, Научна књига, Београд.
- Ф.: Џон Голсворди, *Сага о Форсайтима*, превео с енглеског Михаило Ђорђевић, Просвета, Београд 1975.

- Фекете 1971: Егон Фекете, „Нешто о деκлинацији властитих именица страног порекла у нашем језику“, *Наш језик*, н. с., XVIII/4—5, Београд, стр. 250—262.
- Х.: Јохана Шпири, *Хајди*, превео Живојин Вукадиновић, Младост, Загреб 1975.
- Хаџимејлић 1990: Јасна Хаџимејлић, „Морфолошке празнине и суплетивни облици у деκлинацији српскохрватских именица“, *Prizma*, бр. 1, Сарајево, стр. 65—75.

Резюме

Мирослав Николић

НЕИЗМЕНЯЕМЫЕ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫЕ В СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Работа представляет собой опыт создания инвентаря неизменяемых существительных в сербском языке, который стал бы основой для дальнейших дополнений, ревизий и рассмотрений, а также для сравнения со ситуацией в других славянских языках. Показано, на большом количестве примеров, как такие существительные функционируют в языке и комментированы некоторые специфичные или спорные случаи.